ДРУГ МІЙ БАТЬКО

В колі сім'ї

НЕДАВНО я почув палку розмову трьох хлоп'ят років дев'яти — десяти. Вони навперебій похвалялися своїми татами:

— А мій батько на вантажній машині їздить, знаєш, як він мотор знає, на слух чує, коли якась неполадка. І жодної аварії ніколи не було.

— А мій токарем на заводі, у нього верстат-напівавтомат, складний-пресскладний, але татко так його знає, як свої п'ять пальців. Недавно медаль одержав за працю свою!

— А мій...

Так, видно, кожен із хлопців вважає свого батька найрозумнішим, найсильнішим, найкращим. І як добре було б, якби це перше, ще не усвідомлене почуття надалі зростало б у них і міцніло!

Чомусь нерідко, коли заходить мова про виховання дітей, посилаються здебільшого на матір. Важко переоцінити роль матері в сім'ї, але ж не менш важлива роль батька. Виховання синів і дочок справжніми громадянами своєї Вітчизни, трудівниками, мужніми людьми, майбутніми батьками і матерями неодмінно передбачає і цілеспрямований, розумний чоловічий вплив на них.

Про матерів говорять і пишуть часто. Сьогодні ж наша розмова про батьків.

Я думаю зараз про силу прикладу в людському житті. Без прикладу аж ніяк не можна. Особливо для дітей. Тільки-но настає момент, коли треба зробити вибір і прийняти рішення, момент, який вимагає напруження всіх духовних сил, — просто таки необхідно рівнятися на когось шанованого, авторитетного, справедливого.

Саме таким взірцем став батько для Валерія. Він уже закінчив технікум, працює монтажником, вже своя сім'я у нього, а до батька ставиться з особливою ніжністю, радиться завжди, ділиться усім.

— Батько — великий мій друг, — розповідає Валерій. — Мені завжди так легко і хороше з ним. Ще малого він навчив мене допомагати мамі, розв'язувати задачі, малювати, любити пісні, він показав мені, як треба робити безліч різних справ своїми руками і робити з задоволенням. Багато чим зобов'язаний я батькові — і знаннями своїми, і любов'ю до природи, і огидою до всього поганого, лихого, і навіть вибором професії, яка мені до душі, і поглядами на життя.

ЗНАЮ я одну сім'ю. Батько завжди повертається з роботи в лагідному настрої, веселим, життєрадісним, і його настрій вмить передається синові. Десятирічний Юрко звертається з сотнями «чому» до тата, і той докладно, по-дорослому серйозно відповідає на всі запитання. І що дуже приємно хлопцю — які б не були в нього труднощі, батько завжди підбадьорить його, підкаже, як їх подолати. Ніколи він не відмахнеться від сина, не пошлеться на те, що ніколи, завжди вислухає, розбереться до кінця в будь-якій ситуації, порадить. Тож хлопець і розповідає завжди все по щирості.

Батько — людина дуже добра, уважний до людей, любить квіти. І ось уже Юрко тягне бездоглядне цуценя і влаштовує йому місце в кімнаті — значить, не буде хлопець жорстоким; бере пилосос з рук матері, каже: «Я сам приберу, ти відпочинь, стомилася ж на роботі» — значить, виросте чуйним; потай готує мамі подарунок до Восьмого березня — значить, буде турботливим і ласкавим. І все на прикладі батька.

Висока місія чоловіка в сім'ї. І роль батька у вихованні особлива. Справді, як хочеться дитині, щоб тато був справедливим, безкомпромісним, відповідальним за свої слова і вчинки. Якби кожний батько розумів, яку величезну потребу в ньому відчуває син або донька, як хочуть вони, щоб поруч був мудрий, мужній чоловік!

І яка недитяча в дитячих очах туга, яка безнадійність, коли батько несправедливий, коли він пиячить, ображає матір.

— З п'яти років, — пише дівчина, яка вчиться зараз у дев'ятому класі, — я чую вдома сварки. Батько випиває, чіпляється потім до мами, до мене, все йому не так, нічим не догодиш. Він такий грубий, кричить на матір, погрожує, вона часто плаче... Завжди у нас вдома якась напружена атмосфера, навіть повертатися туди зі школи не хочеться. Та й у школі сиджу на уроках, а сама думаю: і чого це батько такий, чому не можемо жити ми, як інші люди?

Справді, хіба може бути щось болючішим, ніж бачити, що людина, яка має бути найдорожчою, стає чужою, калічить життя своїх близьких. Батько-п'яниця — це злочинець, який отруює душу дитини, позбавляє її дитинства.

Невже не спадає такому батькові на думку, що сину, доньці соромно за нього, що вони хочуть бачити в ньому старшого друга, захисника і наставника а що мають натомість?

І як приємно читати листи, слухати розповіді юних про те, як батько турбується про матір, допомагає в усьому! В таких сім'ях і діти ростуть працьовитими. Ось і в сім'ї Бондарчуків. Батько — столяр — і сина зацікавив роботою. Зробив йому маленький рубанок, молоток, пилочку і разом з ним узявся за справу. Василько допомагає йому заготовляти деталі, стругати і дуже задоволений, що бере участь у справжній праці.

З якою гордістю говорять про батька в сім'ї Лисаків. Обидві дочки Івана Семеновича трудяться на заводі, де батько стільки років пропрацював електрозварником. І Ольга, і Галина вважають, що саме він прищепив їм і любов до труда, і гордість за робітниче звання, і старанність, акуратність.

МИ ЧАСТО говоримо про трудові династії шахтарів, сталеварів, хліборобів, тваринників. Кожна з цих династій бере свій початок у сім'ї. І здебільшого від батька. Хто ж, як не батько, розповість синам і дочкам про свою улюблену професію, хто ж, як не він, особистим прикладом прищепить їм любов до праці, навчить гордитися нею! Дійсно, якщо батько працює абияк і з неповагою говорить про свою професію, — династії там не буде!

Троє дітей в сім'ї Сусліних. Щаслива мати розповідає:

— Тепер всі наші розваги з Вячеславом біля малих. Після роботи Слава весь вільний час проводить коло них, допомагає мені в усьому, водить сина і доньок на прогулянку. Каже, що виховуватиме дітей так, щоб не були білоручками, не боялися труднощів, стали справжніми людьми. Будемо разом виховувати. Я щаслива, що маю хорошого чоловіка, і певна, що й діти виростуть такими.

Розумно роблять батьки, які з малих років привчають не тільки дівчаток, а й хлопчиків до домашньої роботи, ніколи не кажуть їм, що це не чоловіча справа. Якщо наші сини з дитинства звикнуть мити посуд і підмітати кімнату, вмітимуть випрасувати собі сорочку, то кожна невістка подякує потім за це батькам свого чоловіка!

Радість праці не зрівняти ні з якими іншими радощами. Кожний батько може і повинен привчати своє дитя трудитися і бачити красу в тому, що воно створює. Пізнаючи цю красу, ваш син чи донька зазнаватиме відчуття власної гідності, гордості від усвідомлення того, що труднощі переборені. Праця облагороджує.

А як багато може зробити батько у формуванні вдачі, характеру свого сина, у виправленні їх недоліків (все це, звичайно, стосується і матері, але ж слово наше сьогодні до батьків)!

Чи повинен батько кричати на дитину? Видатний радянський педагог і вихователь Василь Олександрович Сухомлинський говорив про це так: «Почуття емоційно вихованої людини доходять до дитячих сердець і без крику... Тривогу, засмучення, подив, обурення — всі ці почуття і десятки відтінків подібних почуттів діти «вловлюють» у звичайних словах свого наставника... Якщо почуття живуть у душі, діти «прочитають» їх поміж рядків».

А й справді, криком, погрозами нічого не досягнеш, тільки озлобиш дитину. Як, на жаль, часто можна почути слова, звернені, скажімо, до сина:

— І в кого ти тільки такий вдався, що з тебе вийде?

Дитину картають, лають, без кінця говорять про її недоліки. Мабуть, буде набагато більше користі, якщо частіше нагадувати їй, що вона хороша, добра, чесна.

Батько помітив, що мала Люба може іноді сказати неправду, ще й при цьому запевняє:

— Ну, ось, слово честі, татку, не віриш? Ну, сам подивись або спитай!..

І знаєте, як батько відучив дівчинку?

— Ну, що ти, — говорив він у відповідь на запевнення маленької обманщиці, — навіщо ж я перевірятиму? Я й так вірю, що ти завжди говориш правду!

Один раз, другий почувши ці слова, Люба зніяковіло замовкала, а втретє гірко розплакалася:

— Татку, не сердься, я сказала неправду, але більше ніколи не буду!..

— Звичайно, не будеш, — спокійно зауважив батько. — Я теж у цьому переконаний.

Брехуни виростають там, де допускають саму можливість обману, де їм не вірять. Виховання довір'ям — неодмінна умова боротьби з обманом.

З УСІХ мистецтв найважчим є мистецтво творення людини. І чи не найголовнішим тут є вміння знаходити в дитині, так би мовити, точку опори, не для себе навіть, а для неї самої, щоб вона сама могла на щось у собі спертися і повірити в себе, в те, що вона може бути хорошою.

Василь Олександрович Сухомлинський писав, що бачить свою місію в тому, щоб кожна дитина стала громадянином, вірним сином своєї Вітчизни, щоб соціалістична Батьківщина була святинею її серця.

Від того, як ставиться дитина до героїчних подвигів своїх батьків і дідів, залежить її моральне обличчя, любов до праці на благо Вітчизни.

Справа честі батька — взяти сина або доньку за руку і пройтись вулицями міста чи села, розповісти про його героїчне минуле і прекрасне сьогодення. Як багато можна зробити для зміцнення патріотичних почуттів у дітей! Безмовні пам'ятники, скромні меморіальні дошки, граніт обелісків можуть немовби ожити у ваших розповідях і, як сторінки захоплюючої книги, відтворять у пам'яті дітей те, що вже стало історією.

Хай у святкові дні батько одягне свої бойові чи трудові нагороди, щоб діти пишалися ними. Хай розкаже їм, як дісталися ці нагороди, щоб засяяли вони для юних вогнем ідейності, героїзму. Діти повинні відчути прагнення бути продовжувачами славних справ своїх дідів і батьків.

Справа честі батька — прищепити дітям ніжну любов до рідного краю, до білокорої красуні-берізки, до мальовничої річки, до будівель, що зводяться довкола, до працьовитих наших людей. А все це зливається в єдине прекрасне поняття Батьківщини, і з нього виростає вірність їй.

Мудро сказав Максим Горький: «На день треба дивитися, як на маленьке життя. Треба перевіряти, чим багате це життя. Тим більше так слід дивитися на день дитини. Її день довший, ніж у нас, дорослих». З дивовижною швидкістю йде в дитинстві пізнання світу. Дитинство є та велика пора життя, коли закладається основа всьому майбутньому, готується з людини громадянин, член сім'ї і суспільства. Тому кожний день дитини має бути збагачений ростом людської самосвідомості. В цьому велика ваша роль, товариші батьки. Хіба може бути почеснішим завдання?

В. СКУМІН,
лікар-психолог.